

Hans Petter Graver

Pandemi og unntakstilstand

**Hva covid-19 sier om
den norske rettsstaten**

Innhold

Forord 9

Kapittel 1. Rettsstat og unntakssituasjon 11

Rettsstaten utfordres 11 Det ekstraordinære 13 Unntakstilstand 15 To motsatte syn på unntakstilstand 19 Unntaketets utfordringer 22 Oversikt over fremstillingen 25

Kapittel 2. Hvor robust er vår vestlige rettstradisjon? 28

Angrep på retten 28 «Rule of Law Backsliding» 30 Avgrensning av domstolenes kompetanse 33 Argumentasjon for regimet i domstolene 38 Dommeropposisjon 39 Forsvar av dommeruavhengigheten 42 Institusjonene og dobbeltstaten 48

Kapittel 3. Rettsstat og rettsliggjøring 55

Innledning 55 Påvirkningen utenfra 57 Rettsliggjøring i markedet og velferdspolitikken 58 Samme fronter – forskjellige stridstema 60 Debatten om rettsliggjøringen 64 Rettighetsbeskyttelse som passer 70

Kapittel 4. Nav-saken:

Rettsstaten passer ikke seg selv 77

Rettsapparatets tapte uskyld 77 Rettsstatens kriseberedskap 81 Den rettsikkerhetsmessige utfordringen 83 Rettsapparatets kontrolloppgave 86

Kapittel 5. Koronaloven: Rettsstaten i karantene? 91
Suspensjon av demokratiet 91 Hjemmelsgrunnlaget for loven 98
Hovedinnvendinger mot det fremlagte lovforslaget 101 Den
endelige versjonen 106

Kapittel 6. Smittevernloven: Smittevern mot den enkeltes frihet 108

Smittevernloven 108 Manglende sentral og lokal koordi-
nering 112 Tøying av hjemmelsbestemmelser 113 Særlig om
isolasjon og karantene 116 Hjemmelen for bestemmelser om
karantene for folk som reiser inn i en kommune 119 Uklare
plikter 127 Hensynet til rettsikkerhet 131

Kapittel 7. Bør Norge få en egen beredskapslov? 136

Beredskapshjemmelutvalget 136 Fullmakt ved ekstraordinære
kriser 139 Lovfesting av nødretten 141 Mottakelsen av forslaget
148

Kapittel 8. Hvordan kan pandemien styrke rettsstaten? 150

Behovet for fleksibilitet 150 Farer for rettsstaten 154 Domstols-
kontroll 159 Veien fremover 167 Å holde friheten levende 173

Noter 177

Litteratur 194

Register 207

Forord

Våren 2020 var en annerledes vår. Den var surrealistisk for mange, tragisk for noen og lærerik for alle. Jeg var i gang med utvikling av et forskningsprosjekt sammen med gode kolleger, om rettens uavhengighet av politikken, da pandemien rammet. Plutselig rykket forskningstemaet så nær. Parallelt med teoretiske diskusjoner og historiske studier, utfoldet temaer fra prosjektbeskrivelsen seg foran øynene på oss.

Jeg vil takke gode kolleger i prosjektene «Judges under Stress» og «The Dimensions of Legal Autonomy» for inspirerende diskusjoner og ideer. Spesielt vil jeg takke Petra Gyongyi, Kjersti Lohne og Peter Scharff Smith for gode kommentarer og innspill til manuskriptet.

I boken trekker jeg sammen tråder fra min forskning på rettsstaten, med observasjoner av rettsutviklingen under koronaen. Kapittel 2 bygger på en artikkel som har vært publisert i Tidsskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland, og kapittel 3 på en artikkel som har vært publisert i Samtiden. Skisser til kapitlene 4, 6, 7 og 9 har vært publisert i Morgenbladet i løpet av våren.

Oslo, 15. juni 2020